

# TIL O‘RGANISHDA MOBIL ILOVALARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI

**Dilmurod Raxmatov**

**O‘zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali**

**“Amaliy matematika” fakulteti talabasi**

***Annotatsiya:** Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi chet tillarini o‘rganishda bir qancha yangi yo‘nalishlarni olib keldi. Chet tili darslarida axborot texnologiyalaridan qanday qilib samarali va kreativ usullardan foydalanish kerakligi bugungi kunning muhim omili bo‘lmoqda. Uyali telefonlar xususan smartfon, gadjetlardan dunyo aholisining katta qismi foydalanib kelmoqda, shu bilan birgalikda ushbu texnologiyalarning paydo bo‘lishi odamlarning muloqot uslubini va munosabatlarni o‘zgartirdi, chunki bu har kimning ijtimoiy hayotining ajralmas qismidir. So‘nggi paytlarda ushbu texnologiya o‘sib kelayotgan avlod uchun zerikarli va monoton xususiyatga ega bo‘lgan an‘anaviy tillarni o‘rganish usullari o‘rniga til o‘rganishning innovatsion usuli sifatida butun dunyo bo‘ylab ta‘lim muhitiga yo‘l ochmoqda. Til o‘rganuvchilar, hatto o‘qituvchilar uchun mobil dasturlar ishlab chiqish ommalashmoqda. Ushbu dasturlarning ba‘zilari talabalar va boshqa til o‘rganuvchilar uchun o‘quv materiallarini taqdim etadigan veb-saytlarning mobil versiyasi sifatida faoliyat olib bormoqda. Ushbu maqolada mobil texnologiyalar asosida til o‘rganishni va an‘anaviy ravishda til darslarida mobil qurilmalardan foydalanish imkoniyatlari muhokama qilinadi.*

***Kalit so‘zlar:** e-Learning, mobil ilova, masofaviy ta‘lim, mobil texnologiyalar, mobil ta‘lim.*

Tilni o‘rganishda an‘anaviy va masofaviy toifalarga ajratish mumkin. ELearning – bu mustaqil o‘rganish hisoblanib, video/audio materiallar, gibrid ta‘lim, mobil ta‘lim, simulyatsiya va o‘yinlarga asoslangan ta‘lim kabi o‘z uslublariga ega

bo'lgan keng tushuncha hisobalanadi. Masofaviy ta'limga oid ushbu usullarning aksariyati, xususan, mobil ta'lim usullari, 20-asrning ikkinchi yarmidan to hozirgi kungacha qo'llanib kelinmoqda [1]. Ammo boshqa barcha eLearning usullaridan ustun bo'lgan jihati, bu keng tarqalgan bo'lib qabul qilingan mobil bazaga asoslangan usuldir va bu usulni boshqa mavjud bo'lgan usullarga nisbatan qabul qilinishiga olib keladigan ba'zi bir muhim omillar uning portativligi, foydalanuvchilarga qulay interfeysi va interaktivligidadir. An'anaviy o'quv uslubining yagona o'yinchisi qaysidir ma'noda bu til o'qituvchisi va uning ba'zi usullari, shu jumladan tezkor javob berish va to'liq javob berish, barchasi o'qituvchiga yo'naltirilgan va an'anaviy til o'rganish usullarining ikkalasida ham ijodkorlik izlari deyarli majud emas, faqat o'qituvchi tomonidan yetkazilgan ta'limotlar va xabarlarni anglashdan iborat. Bugungi kunda tillarni o'qitishning eng so'nggi yondashuvi kommunikativ tillarni o'qitish deb nomlanadi. Til o'qitishda ushbu keng yangi yondashuv eLearning bilan o'zaro bog'liq bo'lib, u o'z navbatida hozirgi kunda keng tarqalgan shaklda, ya'ni mobil ta'lim bilan ta'minlangan.

Bugungi kunda inson shunchaki bitta tugmani bosish orqali e-mail, audio yoki video orqali har qanday ma'lumotni uzatish yoki qabul qilish imkoniyatiga ega bo'lmoqda [2]. Texnologiyalarning ta'limga ta'siri juda katta va bu ushbu sohada mobil ilovalar ishlab chiqarishga olib keladi. Bolalar va o'smirlar endi o'z smartfonlari va boshqa shu kabi elektron vositalardan ajralmas bo'lib qolishmoqda. Ammo ta'lim uchun mobil ilovalarning kiritilishi foydali bo'ldi. Endilikda o'quvchi istalgan ma'lumotni istalgan joydan, barmoq uchida olishi mumkin. O'qish, aslida, uzluksiz jarayon ba diqqat markazlari endi butunlay eLearning tizimiga o'tdi. Smartfonlar ba turli xil xususiyatlarga yo'naltirilgan o'quv dasturlari yordamida o'quvchilar o'zlarining xohlagan narsalarini o'rganishlari va har xil narsalarni tushunishga vaqt ajratishlari mumkin, chunki hamma narsa shunchaki bosish orqali amalga oshiriladi [3,4]. Bundan tashqari, mobil qurilmalar diqqatni jamlashda, tushunish va eslab qolish samaradorligini oshirishda yordam berishi orqali ta'lim jarayonida oldingi ta'lim usullariga nisbatan yaxshilanayotganligi qayd etilgan [5]. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari vositalarining o'quv

jarayoniga kirib borishi an'anaviy o'qitish usullaridan tashqari o'qitishning yangi shakli bo'lgan masofadan o'qitishni yaratishda omil bo'ldi. Masofaviy ta'limda tarbiyachi va o'qituvchi maxsus yaratilgan o'quv kurslari, nazorat shakllari, elektron aloqa va internetning boshqa texnologiyalaridan foydalangan holda bir-biri bilan uzluksiz aloqa o'rnatadilar. Internet texnologiyasini qo'llash asosida masofadan o'qitish dunyo axborot ta'limi tarmog'iga kirishni ta'minlaydi [6].

Til darslarida mobil qurilmalardan foydalanish, til o'rganuvchilarning ingliz tilini o'rganishidagi inqilobiy o'zgarishlarga olib keldi [7]. Mobil ta'lim - bu mobil qurilmalar yordamida amalga oshiriladigan ta'lim turi.

Dastlab uyali aloqa asosan mobil telefonlarning ta'limdagi roliga e'tiborni qaratgan bo'lsa, yigirma birinchi asrda mobil ta'lim til o'rganuvchilarning harakatlarini tahlil qilish, yangidan-yangi metodikalarni qo'llashdan iborat bo'lib qoldi.

Smartfonlar va planshetlarda aloqa va multimediyadan foydalanishni qo'llab-quvvatlaydigan turli xil o'rnatilgan funksiyalar mavjud. Ular talabalar uchun yozma yoki og'zaki bo'lishidan qat'iy nazar, til bilan ishlashning samarali usulini taklif qiladi. Global tarmoqqa ulanganligi sababli, ular tengdoshlarning hamkorligini qo'llab-quvvatlaydilar va deyarli sinfga tashqaridan kelgan shaxslarni, shu jumladan yanada malakali ma'ruzachilarni jalb qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Matn va ommaviy axborot vositalaridan foydalanishni ba'zi bir ichki imkoniyatlarga quyidagilar kiradi:

- eslatma olish;
- suratga olish va tahrirlash;
- audio va videoni ijro etish, yozib olish va tahrirlash;
- elektron pochta;
- matnli xabarlar;
- veb-sahifalarni ko'rish.

Talabalar shaxsiy qurilmalarida allaqachon mavjud bo'lgan yoki bepul o'rnatiladigan dasturlarning turlariga quyidagilar kiradi:

- ijtimoiy tarmoqlarning Facebook va Twitter kabi mobil versiyalari;

- Skype yoki Google Hangouts kabi videokonferensiya aloqa xizmatlari;
- xabar almashish va multimodal sms dasturlari, shu jumladan Snapchat va Instagram;

- Penzu yoki Journey kabi shaxsiy jurnallari;
- YouTube yoki VLC media pleer kabi video-oqim pleerlari.

Ularning hech biri til o'rganish uchun ishlab chiqilmagan, ammo barchasi aniq til amaliyoti va ijtimoiy yo'naltirilgan ta'lim uchun potensialga ega. Talabalar tomonidan allaqachon qo'llanilgan dasturlar hayot va ta'lim bilan tanishish va birlashtirishning afzalliklarini taklif etadi.

O'quvchilar foydalanishi uchun ishlab chiqilmagan dasturlar va onlayn xizmatlar ham til va madaniyatni o'rganish uchun turli yo'llar bilan yordam berishi mumkin. Bunga transport (masalan, sayohatni rejalashtirish uchun onlayn poyezd jadvalidan foydalangan holda sinf ichidagi guruhlar), ko'ngil ochish (film yoki musiqiy sharhlarni muhokama qilish), xarid qilish (kvartirani jihozlash) yoki ovqatlanish (onlayn menyu asosida restoran tanlash) kabi mavzular kirishi mumkin. Bunday tadbirlar kichik guruhlar ishiga yaxshi moslangan bo'lib, yaratilgan asarlar bilan Internetda bo'lishish imkoniyatini beradi.

Ushbu maqoladan xulosa qiliish mumkinki, mobil ta'lim sohasida aniq bir nazariya o'rnatilmaganligini, ammo kelajakda ushbu texnologiya kelajakdagi yangi avlod uchun rivojlanib borayotganini va ta'limda hamma narsa ushbu ko'chma texnologiyaning ta'sirida bo'lishini oydinlashmoqda. Bu bizning dunyomizni yashash uchun yaxshiroq joyga aylantirgan barcha fanlarning asosidir va yaqinda barcha an'anaviy usullar mobil telefonlar asosida ishlaydigan texnologiyalar bilan almashtirilishi mumkin. Avvalgi uslublarning izlari ta'lim dunyosida qolmaydi, chunki hozirgi kunda ularning roli pasayib borayotganini va asta-sekin yo'q bo'lib borayotganini ko'rib turibmiz.

## **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

1. Amit K., Soni. (2015). Choosing the right e-learning methods: factors and elements. <https://elearningindustry.com/choosingright-elearning-methods-factors-elements> (accessed 24/05/2015).

2. Рахматов, Д., & Ахатов, А. Р. (2020). Кибер жиноятларни юзага келиш омиллари ва кибер этика: муаммо ва истикболлар. *Science and Education*, 1(1), 227-234.

3. Adkins, S.S. (December 2008). "The US Market for Mobile Learning Products and Services: 2008-2013 Forecast and Analysis". *Ambient Insight*. p. 5. Retrieved June 8, 2009.

4. Rakhmatov Dilmurod, Akhatov A., & Rakhmatov D. (2020). Research on Effective Ways to Intelligence Quotient of Perception Through Mobile Games. *The American Journal of Applied Sciences*, 2(08), 89-95. Retrieved from <https://usajournalshub.com/index.php/tajas/article/view/693>

5. Kay, R. H., & Lauricella, S. (2011). Exploring the benefits and challenges of using laptop computers in higher education classrooms: A formative analysis. *Canadian Journal of Learning and Technology*, 37, 1–18.

6. Rakhmatov Dilmurod & Nomozova Elmira. (2020). The use of multimedia technologies in the educational system and teaching methodology: problems and prospects. *International Journal of Discourse on Innovation, Integration and Education*, 1(2), 28-32. Url: <http://summusjournals.com/index.php/ijdiie/article/view/80>

7. Рахматов Д.Р. (2020). Современные информационные технологии в системе образования: проблемы и перспективы. Актуальные проблемы инновационного сотрудничества в повышении качества высшего образования, Международная научная онлайн конференция 27 мая 2020 года, Навои, 183-186.